

Norrøn Magi og spådomskunst

I dag er vi vel kjent ulike former for magi og spådomskunst. Å lese fremtiden, kanalisere budskap fra andre dimensjoner, helbrede med energi, bruke krystaller, kort, runer m.m. er ganske vanlig innenfor det vi kaller den alternative bevegelse. Dette er imidlertid ikke noe nytt. Våre forfedre her i Skandinavia utførte magi, kanaliseringer og ulike former for spådommer lenge før vår tid. Seid og galdring var de norrøne betegnelsene på disse magiske kunstene.

Nornene av Alois Deluga

Av Briana Holberg
brianaholberg@hebb.no

Tidsperioden mellom 700 og 1350 kalles for norrøn og er oppkalt etter folket som bodde i Norge og Island i denne perioden. Den faller også sammen med vikingtida. Den norrøne tidsperioden var rik både kulturelt og språklig med en omfattende mytologi og litterære tradisjoner. Det ble diktet både på rim og prosa. De eldste tekstene kalles eddadiktning og de omhandlet gudedikt, heltedikt og visdomsdikt. Gudediktene hadde motiv fra norrøn mytologi og hadde sentrale norrøne guder i hovedrollen. Diktverkene Håvamål, Trymskvida og Våluspå stammer fra denne tiden.

Den viktigste formen for spådomskunst i norrøn tradisjon var seiden. Seiden skal opprinnelig ha kommet fra Frøya som lærte seg kunsten da hun kom til æsenes verden, ifølge Snorre. Frøya bruker selv seid og fungerte som beskytter for seidmann og kvinner som reiste rundt.

Hva ordet seid betyr er usikkert. Det kan bety sang. Det var vanlig å bruke en form for tryllesang kalt galdring. Ordet galder kommer fra gale og peker mot en sang i høyt gjennomtrengende toneleie. Det kan være et slektskap mellom galdring og seiding.

Det fantes to typer seid. Den ene typen medførte å se inn i fremtiden rent generelt, mens den andre fungerte operativt hvor seiden kunne endre fremtidige hendelser. Den første typen, kalt den hvite seiden, gav svar på spørsmål om årets avling, menneskers fremtid, skjulte ting og liknende. Den svarte seiden påvirket omgivelsene direkte og kunne endre fremtiden. Seiden kunne da gi makt over menneskets sinn eller gjennom forhekning av deres syn. Sterk seid

De fleste som seidet var kvinner. Det ble regnet som umandig for menn å seide selv om selveste Odin kunne seidekunsten. Odin har mange typiske sjamantrekk som evne til å endre skikkelse, tale i skaldespråk, beherske været, gjenoppvekke de døde, være en mester i muntlig og skriftlig magi, galdring og runer. Gjennom å ofre seg selv vinner han gjennom lidelse kunnskap og magiske evner. Noe som er typisk for sjamanen. Han kommuniserer også med dyr og fugler og kan fremstå i dyreham.

Volve er det norrøne ordet for spåkvinne og hun hadde en viktig funksjon i norrøn tro. Ordet volve stammer fra vǫlr som betyr stav eller tryllestav. Volven blir da en stavbærerske. Hennes oppgave er å formidle kunnskap mellom gudene og menneskene. Volven fremfører sine spådommer på noe som kaltes seidhjellen som er stedet volven satt under seansen. Seidhjellen var plassert høyt og etterliknet trolig en ås eller et fjell. Volven skiller seg fra sjamaner ved at hun ikke faller i transe under seansen, men isteden er et talerør som

”Det var en kone som het Torbjørg der i bygden. Hun var spåkone og ble kalt ”Lislevolve”. Hun hadde ni søstre, og alle hadde vært spåkoner, men nå var bare hun i live. Om vinteren hadde Torbjørg for vane å dra rundt på gjesting; hun ble mest buden hjem til folk som gjerne ville få vite sin skjebne...”

Den norrøne kulturen var veldig opptatt av divinasjon som betyr å finne ut av gudenes vilje. Man ønsket å hente ut informasjon fra den andre verdenen og fra de guddommelige makter. Det var en nær kontakt mellom ofring og divinasjon fordi man mente ofringen åpnet en kanal til den andre verden slik at det ble lettere å finne ut gudenes vilje.

En av de eldste kjente formene for spådomskunst i verden er skapulamantikk, en tolkning av bein og dyrerester. Dette ble også brukt i norrøn tid i likhet med ornitomantikk, spådom ved hjelp av fugler. Skikken med å rådspørre fugler var ganske utbredt når kongene skulle treffe viktige beslutninger, og vi finner den igjen i Odins forhold til sine to ravner.

Det var også vanlig å spå ved å kaste såkalt lodd blant annet med bruk av kvister. Kvistene kunne da være farget svart på den ene siden og hvit på den andre. De ble kastet på en duk og hvilken side av kvisten som falt opp bestemte utfallet. Var loddet svart ble resultatet negativt mens hvitt var positivt.

kunne ødelegge helse, fysikk, kjærlighetsforhold, gjøre folk sinnssyke og til og med ta livet av dem. Seiden kunne også påvirke været som skape storm eller hagel for å straffe fiender, hvis det var ønskelig.

Seidingen var en ekstasetilstand hvor kroppen til seideren lå livløs mens sjelen reiste fritt i tid og rom. Den tok da en form av en annen ham eller skikkelse. Den frie sjelen kunne reise til fjerne steder på jorden eller til dødsriket og få innsikt og viten om fortid og fremtid. Den kunne også forville seg og gjøre skade.

Ekstasetilstanden ble frembrakt via sang og resitasjon av en gruppe hjelpere. Personen i transe kunne bare lokkes tilbake til kroppen igjen ved en bestemt lokkesang kalt Vardlökkur. Hvis ikke dette ble utført kom ikke seideren tilbake i kroppen og ville da ikke våkne opp igjen. Dette nærmer seg sjamanismens og det var sterke sjamanistiske tendenser i norrøn tradisjon. Den frie sjelen reiste ofte i dyreham som er typisk for sjamanismen.

fremtiden blir formidlet gjennom. Hun omtaler seg selv i tredje person. Volven kan også lokke frem mennesker som gjemmer seg langt borte. Volvens oppgave var å utøve divinasjon og forhekse

Hel av Johannes Gehrts

mennesker ved hjelp av magi. Hun reiste ofte rundt og tilbød sine tjenester mot mat og husly. Volvene hadde stor makt og kunne ødelegge livet til sine fiender som for eksempel Volven Torveig som hevner seg på skalden Kormak ved å seide slik at han blir impotent og ikke kan få sin elskede Steinvor. Volven Huld i Snorres saga om ynglingeætten tar livet av minst to konger.

Eirik Raudes saga er bevart i to manuskripter fra 1300- og 1400-tallet. Sagaen forteller om Eirik Torvaldsson Raude som var født ca. 950 på Jæren og død cirka 1003 på Grønland. Han fikk tilnavnet "raude" sannsynligvis på grunn av sitt røde hår og skjegg samt sitt sinte humør. Eirik ble lyst fredløs på Island og dro til det som senere ble Grønland. Hans sønn Leiv Eriksson skal ha oppdaget Amerika, vinland det gode. Eirik Raudes saga er spesiell ved sin beskrivelse av volver og deres ritualer.

I sagaen beskrives volven Torbjørg sitt besøk hos storbonden Herjolfsnes på Grønland hvor hun utførte en rekke spådommer.

Torbjørg Lislevolves spådom

*****

Det var stort uår på Grønland den gang; folk som hadde vært på fiske og vei-
ding, hadde fått liten fangst, og noen av dem hadde ikke kommet tilbake.

Det var en kone som het Torbjørg der i bygden. Hun var spåkone og ble kalt "Lislevolve". Hun hadde ni søstre, og alle hadde vært spåkoner; men nå var bare hun i live. Om vinteren hadde Torbjørg for vane å dra rundt på gjesting; hun ble mest buden hjem til folk som gjerne ville få vite sin skjebne eller få greie på årveien. Etersom Torkjel var den største bonden der omkring, så syntes det å være hans skyldighet å finne ut når det skulle bli slutt på dette uåret som sto på. Torkjel bad spåkone hjem til seg, og de tok godt imot henne, som skikken var når en skulle huse slike koner. Det ble gjort i stand et høysete til henne og hun fikk puter å sitte på; - de måtte være stoppet med hønsefjær. Hun kom om kvelden sammen med den mannen som var sendt for å møte henne, og da var hun slik kledd: hun hadde på seg en mørkeblå kappe til å snøre i halsen, den var pyntet med steiner fra øverst til nederst; om halsen hadde hun glassper-

ler, på hodet en svart lammeskinns-lue innvendig foret med hvitt katteskinns; i hånden hadde hun en stav med knapp på, den hadde messingbeslag og var besatt med steiner rundt knappen; om livet hadde hun et knuskbelte, og i det hang det en stor pung, i den gjemte hun trollredskapen som hun trengte til å spå med. Hun hadde lodne kalveskinnsko på føttene med lange lisser som endte i store tinnknapper. Hun hadde katteskinnsvotter på hendene, de var hvite inni og lodne.

Da hun kom inn, kjente alle det som sin skyldighet å hilse henne med ærefrykt. Hun hilste igjen ettersom hun likte folk eller ikke. Torkjel bonde gav henne hånden og leide henne til setes der de hadde gjort i stand for henne. Torkjel bad henne kaste et blick på folk og fe og på gården også. Hun var fåmælt til alt sammen. Bordene kom fram om kvelden, og det må fortelles hva spåkone fikk til mat. Det ble kokt graut av kje-mjølke og laget til en rett av hjerter av alle slags dyr som var der. Hun hadde en messingskje og en kniv med tannskrift og dobbelt holk av kopper; odden var brukket av. Da nå bordene var tatt bort, gikk Torkjel bonde fram for Tor-

"Spåkone takket henne for kvedet og sa at nå var mange vesener kommet tilstede, og de hadde syntes det var vakkert å høre på at kvedet ble så godt fremført, "men før har de villet skilles fra oss og ikke høre på oss. Og nå ser jeg godt mange ting som før var skjult for meg, og enda mange flere."

Frøya av John Bauer

bjørg og spurte hvordan hun syntes det så ut der, og hvordan hun likte husene og levemåten, og hvor fort hun kunne komme på det rene med det han hadde spurt henne om, og som folk var mest ivrig etter å få vite. Hun sa at hun kunne ikke si noe om det før neste morgen, når hun hadde sovnet der en natt.

Morgenen etter, da det var blitt dag, gav de henne de sakene hun trengte for å fremme seiden.

Hun bad om å få hjelp av kvinner som kunne ordene på noe som het "vardlokur" og som hørte med til seiden. Men det var ingen slike kvinner tilstede. Så lette de rundt på gården om det var noen som kunne. Da sa Gudrid: "jeg er verken trollkyndig eller klok kone, men Halldis, fostermor min, lærte meg på Island et kvede som hun kalte Vardlokur." Torkjel sa: "Da har du en god kunnskap." Hun sa: "Dette er en adferd som jeg ikke vil ha noe med, for jeg er kristen." Torbjørg sa: "Kanskje du kunne være til hjelp for folk med det, og du blir ikke verre enn før om du gjør det. Jeg skal be Torkjel at han skaffer oss de tingene vi trenger." Torkjel gikk nå hardt inn på Gudrid, og hun sa hun skulle gjøre som han ville.

Så slo kvinnene ring om hjel- len, Torbjørg satt oppe på den. Da kvad Gudrid kvedet så godt og fagert at ingen av dem som var tilstede, syntes han noen gang hadde hørt et kvede bli fremført med vakrere stemme. Spåkonen takket henne for kvedet og sa at nå var mange vesener kommet tilstede, og de hadde syntes det var vakkert å høre på at kvedet ble så godt fremført, "men før har de villet skilles fra oss og ikke høre på oss. Og nå ser jeg godt mange ting som før var skjult for meg, og enda mange flere. Til deg Torkjel, kan jeg si det, at dette uåret ikke kommer til å holde seg lenger enn vinteren ut, og åringen vil bedres når det blir vår. Den farsotten som har gått her hos oss, vil også gi seg fortere enn vi skulle tro. Og deg, Gudrid, skal jeg lønne på stedet for den hjelp du har ytet oss, for din skjebne ser jeg nå helt klart. Du skal få det beste giftet som er her på Grønland; men det blir ikke av så lang varighet for deg, for din veg går til Island, og fra deg skal det komme en ætt som er både stor og god, og over dine ætlinger skinner det lysere stråler enn jeg har makt til å se klart. Men far vel og vær heil, du datter!"

Siden gikk den ene etter den andre frem til spåkonen, og hver spurte om det han helst ville få vite. Hun hadde mye godt å si, og det gikk oftest slik han hadde sagt. Men så kom det folk etter

Frigg spinner skyene av J.C.Dollman

"Utstyret hun bruker er tydelig viktig. Hun har et knuskelte, og i det hang det en stor pung, i den gjemte hun trollredskapen som hun trengte til å spå med."

henne fra en annen gård, og hun drog dit. Da sendte de bud etter Torbjørn, for han hadde ikke villet være hjemme mens slik styggedom gikk for seg.

Været bedret seg snart, slik som Torbjørg hadde sagt. Torbjørn gjorde skipet sitt klart og seilte av sted og kom til Brattalid. Eirik tok godt imot ham og med glede, sa at han måtte være velkommen der. Så var Torbjørg og alt skyldfolket hans hos Eirik om vinteren, men til mannskapet leide de hus hos bøndene. Om våren gav Eirik land til Torbjørn på Stokkanes, og der ble det bygd en staselig gård, og han bodde der siden.

Utdrag fra Eirik Raudes saga.

Oversatt av Anne Holtmark.

*****

Ut i fra denne beskrivelsen ser det ut som den spesielle sangen kalt "vardlokur" påkaller vesener som kan gi svar på spørsmålene som stilles. I teksten står det Spåkonen takket henne for kvedet og sa at nå var mange vesener kommet tilstede, og de hadde syntes det var vakkert å høre på at kvedet ble så godt fremført, "men før har de villet skilles fra oss og ikke høre på oss. Og nå ser jeg godt mange ting som før var skjult for meg, og enda mange flere."

Volven formidler det som før var skjult. Hun spår om været og sykdom som har gått i området. Som takk for den vakre kvedingen får Gudrid avslørt sin skjebne. Hun skal få det beste giftet på Grønland og vil senere reise til Island og bli stammor for en stor ætt.

Utstyret hun bruker er tydelig viktig. Hun har et knuskelte, og i det hang det en stor pung, i den gjemte hun trollredskapen som hun trengte til å spå med. Hun har også en kappe pyntet med steiner og et kjede med glassperler rundt halsen. Hun har også en stav pyntet med steiner samt hønsefær til å sitte på og ulike skinn med katteskinnsom det mest spesielle. Hun spiste også kjemelk og hjerter fra alle ulike slag dyr som fantes på gården.

Hjertene peker tilbake på ofring hvor melk, blod og hjerter ofte spiller en stor rolle. Referansen til dyreskinnene kan stamme fra en sjamanistisk tradisjon. I sjamanismen omskaper sjamanene seg til en dyreskikkelse. Han er en formskifter, shapeshifter, og kan i dyreham ta opp i seg dyrenes spesielle egenskaper. Staven kan stamme fra en magitradisjon. Staven blir en magisk stav. Steiner er også tillagt magiske egenskaper.

Fortellingen om volven Torbjørg "Lilsevolve" er unik ved at den gir et så direkte innblikk i den norrøne spådomstradisjonen.

Den viser det nære slektskap mellom norrøn magi og sjamanisme og ofring og divinasjon. Den viser også de rike spirituelle tradisjonene som finnes i vår egen norrøne fortid.